Verandering van tijdperk in Vught

Jozef Kok

[Column uitgesproken op de interviewavond met de nieuwe burgemeester op 27 augustus 2025]

Vught is een gemeente met drie dorpskernen die zich gedrieën gewoonlijk hullen in de vanzelfsprekendheid van hun geschiedenis. Maar er zijn van die dagen waarop een simpele mededeling zich aandient als meer dan een lichte rimpeling in het water. Een mededeling die duidt op een trage maar wel onomkeerbare verschuiving. Een historisch schokje misschien wel, dat wijst op een verandering van tijdperk in Vught. En u mevrouw de burgemeester bent daar, wellicht onbewust, de belichaming van.

Donderdag 30 januari 2025 is zo'n dag in Vught, een gemeente die zich met een zekere vanzelfsprekendheid heeft genesteld in het Brabantse landschap, vol met plekken die drager zijn van een tijd die zich het liefst laat vangen in het Tijdschrift 'Schatten van Vught' van de Erfgoedstichting.
Op die dag kiest de gemeenteraad, voor het eerst in haar bestaan, voor een vrouwelijke benoemde burgemeester als opvolger van Roderick J. van de Mortel – een stap die, hoewel ogenschijnlijk modern, nazindert in een traditie die eeuwenlang is gevormd door mannen; niet zomaar mannen, maar door heren van stand, met adellijke titels, met landgoederen en stilzwijgende allianties.

Want hoewel het formeel al lang niet meer hoeft is in Vught de burgemeester tot nu toe, met een enkele uitzondering, vooral gerekruteerd uit de rangen van adel, patriciaat of grootgrondbezit – alsof de democratie slechts een dunne vernislaag is over een oudere orde. Ze komen uit huizen waarvan de namen als oude bomen blijven staan in het geheugen van het landschap: Muyserick, Maurick, Zionsburg, Zwijnsbergen, Beukenhorst. Het zijn ridders, baronnen, jonkheren; of mannen zonder titel maar dan wel met land; met bloedbanden van geslachten met gezag. Een kasteel, een buitenplaats, een voorvaderlijk bos – dat alles geeft gewicht aan hun aanwezigheid, alsof het ambt dat door een burgemeester gedragen wordt is belichaamd in een man uit het patriciaat.

[En nou zult u zeggen 'Dat was toch niet altijd zo'. Maar die paar keer dat dat niet het geval was, moest je wel 'de Graaf', 'Keijser' of minstens 'de Groot' of 'Baartmans' heten. En ook deze keer moest ik even glimlachen bij horen van de naam 'de Haan'. Maar na onderzoek blijkt dat de naam van uw man te zijn.]
De naam van 'Van de Mortel' paste nog in die traditie; een laatste erfgenaam misschien van wat ooit vanzelfsprekend was. Dat begon in 1811 met Ridder de Van der Schueren als de eerste 'Maire' nog onder Napoleon. En het zette zich daarna ruim 200 jaar voort met een netwerk van families die Vught besturen – Jhr. Van Beresteijn, Marggraff, Jhr. Van Rijckevorsel, Van Lanschot, Jhr. Van de Poll, Rouppe van der Voort en Baron Van Hövel van Wezefeld tot Westerflier – het is geen voorbije geschiedenis, maar een weefsel dat nog voelbaar is in de structuren van het dorp. Hun onderlinge huwelijken en verwantschappen vormen niet alleen stambomen, maar ook bestuurslijnen; een manier waarop gezag hier stilaan in de genen is gaat zitten.

Toch is er nu iets veranderd. Niet plots, niet luid, maar wel voelbaar als een verschuiving. De benoeming van Chantal Nijkerken-de Haan – vrouw, zonder adellijke achtergrond, niet afkomstig uit de vertrouwde bestuurlijke elite – markeert een breuk. Een onderbreking in het weefsel. Ze is een burgemeester die niet kan leunen op de geur van erfgoed en die zichzelf moet vestigen in een omgeving die gewend is geraakt aan gezag dat al generaties lang in de juiste salons verkeert.

En dat in een tijdperk van bredere verschuivingen: waar de burgemeester ooit vooral magistraat was – het gezicht van de staat, gezaghebbend en verheven boven partijpolitiek – is het ambt getransformeerd tot dat van manager, verbinder, coach. Het burgemeesterschap ontwikkelde zich van heerschappij naar samenwerking, van symboliek naar efficiëntie. Tussen die twee vormen – de oude gestalte van de burgervader en de hedendaagse teamleider – ligt een landschap vol van verloren zekerheden.

Juist daarom is deze benoeming historisch. Want Vught heeft, met deze keuze, zichzelf overstegen. Zij heeft niet slechts een vrouw gekozen, of een buitenstaander zonder adellijke glans, maar – onbewust wellicht – een nieuw verhaal omarmt: dat gezag ook kan ontstaan uit eigen verdienste en dat waardigheid niet hoeft te wortelen in afkomst, maar ook aan karakter kan ontspruiten.

Chantal Nijkerken-de Haan zal haar pad bewandelen zonder het fluweel van een voorvaderlijke erfenis, zonder het houvast van een naam die opent als een sleutel. Ze zal moeten bouwen zonder die oude bouwstenen uit het verleden, maar misschien – en daarin schuilt het ware wonder – zal juist dát haar in staat stellen om iets nieuws te creëren: een Vught waarin de toekomst niet langer gespiegeld wordt in de hofvijver van het verleden, maar in de fonkeling van een eigen, onbeschreven ochtend. Vaarwel patriciaat; welkom burgemeester!